

אוקטובר 2024

לכבוד:

אורנה פז, מנהלת אגף א' לחינוך לגיל הרך
נאוה פרץ, ממונה על מעונות היום
חגית כתר, ממונה תחום שותפויות במעונות היום

הנדון: הצעות לשילוב בנהלי והנחיות משרד החינוך בתחום ההדרכות

1. בשם "בידיים טובות – המטה להשקעה בגיל הרך", המאגד כ-60 ארגונים חברתיים, פסיכולוגיים וחינוכיים, אנו מתכבדים להציג בפניכן **הצעות שגיבש המטה במגוון סוגיות הקשורות להדרכות החינוכיות במעונות יום לפעוטות**. אנו מקווים כי ניתן יהיה לשלב רעיונות אלו במסגרת הנהלים וההנחיות השונות שמפרסם משרד החינוך לרשויות המקומיות.

א. הדרכה על הדרכה (סופרויז'ן)

2. אנו מבינים כי המשרד עובד בימים אלו על גיבוש הגדרה רשמית ומחייבת לסופרויז'ן, ופירוט דרישות ההשכלה והנסיון בהן צריכות לעמוד מדריכות סופרויז'ן. **ברצוננו לברך על מהלך חיוני זה**. במסגרת זאת, **גיבשנו מספר נקודות שבראייתנו חשוב לשלב בהגדרות אלו, כמפורט בנספח א'**. נשמח גם לקבל את טיוטת ההגדרות מהמשרד ולהציע תוספות וניסוחים קונקרטיים בהתאם לנקודות אלו.

3. בנוסף לכך, כיום הנחיות משרד החינוך מחייבות את הרשויות לספק הדרכה על הדרכה, אך אינן קובעות היקף מינימלי. כתוצאה מכך, קיים סיכון כי חלק מהרשויות לא יספקו סופרויז'ן בהיקף מספק, ואיכות ההדרכות תיפגע. בהתאם לכך, **אנו מציעים כי המשרד יחייב את הרשויות המקומיות לספק לכל מדריכה לפחות שתי שעות הדרכה בחודש** (קבוצתית ו/או אישית). במסגרת זאת, ניתן לקבוע כי מדריכות שעובדות במספר רשויות ידרשו לקבל שתי שעות הדרכה במצטבר (כלומר, לא יצטרכו לקבל שתי שעות הדרכה בכל רשות).

4. בה בעת, אנו סבורים כי יש להתיר לכל רשות להגדיר מראש, במועד העסקת המדריכה, את דרישתה להשתתפות המדריכה בקבוצות הדרכה ומפגשים שונים, בהתאם לתוכנית ההדרכה המקומית. בכל מקרה, חשוב בראייתנו כי המשרד יבהיר באופן רשמי ומפורש כי כל המדריכות ברשות מסוימת יחויבו לעמוד באותן דרישות, ללא קשר לצורת העסקתן, כולל מדריכות המועסקות ע"י ארגונים מפעילים.

ב. פירוט דרישות ההשכלה למדריכות

5. אנו מציעים כי המשרד ירחיב ויפרט את הנחיותיו באשר להשלמות הנדרשות ממדריכה אשר אין לה תואר שני לחינוך לגיל הרך, במגמת הדרכה וייעוץ. דרישות ההשלמה אינן מוגדרות כיום בצורה ברורה ומפורשת, והדבר יוצר חוסר בהירות וודאות לגבי העמידה בדרישות, ועשוי להוביל לכך שמדריכות יעבדו בתחום מבלי שיש להן את כלל הכישורים הנדרשים. **אנא ראו בנספח ב' את הצעתנו להשלמות הנדרשות**.

ג. הדרכה, איתור ופיתוח מקצועי

6. בראייתנו, יש חשיבות רבה להבחנה ברורה בין שלושת תחומי הפעילות הבאים:

- 6.1. **הדרכה חינוכית לנשות צוות במסגרות** – עבודה שוטפת ורצופה עם נשות צוות ברמה קבוצתית ואישית, המבוססת על יצירת קשר ואמון לאורך זמן, וכוללת התמודדות עם האתגרים היומיומיים העולים מעבודתן.
- 6.2. **פיתוח מקצועי של צוותי החינוך במסגרות** – הקניית ידע או כלים הרלבנטיים למקצוע, באמצעות השתלמויות, הרצאות, סדנאות וכו'. התוכן ממוקד בנושא מוגדר מראש, ויכול להיות מועבר גם ע"י גורמים ואנשים שאין להם מערכת יחסים רציפה וארוכת טווח עם הצוות.
- 6.3. **עבודה של אנשי מקצוע לאיתור מוקדם של בעיות התפתחות בקרב פעוטות** – עבודה זאת נעשית ע"י אנשי מקצוע שקיבלו הכשרה מתאימה ספציפית לעבודת האיתור, ויכולים להיכנס למסגרת גם לזמן מוגבל ומתוחם מראש לצורך עבודת האיתור.
- 6.4. אמנם, יש חשיבות רבה לעבודה מתואמת בתחומים אלו, המבוססת על ראייה כוללת של הצרכים והזיקות ביניהם. עם זאת, יש להבטיח כי מתקיימת הבחנה ברורה בין המומחיות המקצועית ודרכי הפעולה השונות הנדרשות בכל תחום. זאת, כדי למנוע הטלת תפקידים על גורמים שאינם מתאימים ומוכשרים לכך. בהתאם לכך, **אנו מציעים כי המשרד יבהיר את חשיבות ההבחנה במסגרת הנחיותיו המקצועיות לרשויות.**

ה. אחריות אגף החינוך ברשות על מערך ההדרכה

7. כיום, לתחושתנו, קיימת אי בהירות מסוימת בחלק מהרשויות המקומיות לגבי האחריות בתוך הרשות על נושא ההדרכות. בראייתנו, חשוב כי **המשרד יבהיר שהאחריות הסופית למערך ההדרכה ברשות היא על מנהל/ת אגף החינוך, כחלק מרצף שירותי החינוך**. זאת, גם אם האגף נשען על גוף אחר, באותה הרשות או מחוצה לה, לביצוע ההדרכה בפועל. הבהרה כזו תבטיח כי ההדרכות יתוכננו ויבוצעו כחלק מהרצף והראייה החינוכית הכוללת ברשות.

ו. מסמך המלצות לניהול הדרכה

8. הפעלת מערכי הדרכה היא משימה חדשה לרובן המכריע של הרשויות. רבות מהן נדרשות להכרעות בנוגע לצורת ההפעלה והניהול של המערך, מבלי שיש להן בסיס ידע סדור עליו ניתן להסתמך. בראייתנו, אם **המשרד יגבש מסמך המלצות לרשויות, שיאגד את הידע הקיים לגבי הדרכים המיטביות לניהול מערך ההדרכה**, תהיה בכך תועלת משמעותית. אנו מציעים כי המסמך יכלול הצעות בנושאים כמו: קריטריונים להקצאה של שעות הדרכה בין מעונות (מעבר למינימום של ארבע שעות בחודש); צורת העבודה של המדריכות (עם כמה מעונות ניתן לעבוד באותו היום, מה מספר שעות מינימלי לביקור הדרכה וכו'); ונושאים רלבנטיים נוספים.
9. בראייתנו, ראוי כי מסמך זה יגובש בשותפות עם הגורמים העוסקים בהדרכה, כולל המחלקות לחינוך ברשויות המקומיות, גופים הנותנים להן שירותי הדרכה, המדריכות עצמן ומומחים בתחום. לאחר גיבוש המסמך, אנו מציעים כי המשרד ימשיך לעבוד בשותפות עם גורמים אלו כדי לקדם שיח שוטף ולמידה של יישומי ההדרכה בשטח, כולל מודלים, הזדמנויות, ואתגרים. ניתן לעשות זאת, למשל, באמצעות וובינרים תקופתיים.
10. יודגש, כי מדובר במסמך לא מחייב, שיהווה כארגז כלים בו הרשות תוכל להשתמש לפי שיקול דעתה.

נספח א: דרישות בנוגע הדרכה על הדרכה (סופרויז'ן)

11. הדרכה על הדרכה הינה **מעטפת מקצועית רציפה למדריכות** בתפקידן כמדריכות חינוכיות במעונות, הן קבוצתית והן פרטנית. הדרכה זו הינה **תהליך מתמשך, עם סטינג ומנחות קבועות**, המובל על ידי נשות מקצוע מנוסות ובעלות הכשרה וניסיון בייעוץ ובהדרכה חינוכית בגיל הרך. בכך שונה תהליך זה במהותו מהכשרות מקצועיות, השתלמויות, העשרה מקצועית, ישיבות צוות, מפגש עם בעלי תפקידים וכד', על אף שפעולות אלה יכולות להיות חלק מהתהליך.

12. מרכיביה המרכזיים של ההדרכה על הדרכה:

12.1. ליווי מקצועי של המדריכות בתהליכי יישום ההדרכה במסגרת החינוכיות בה הן עובדות:

12.1.1. מקום ומרחב בטוח להעלאת שאלות, דילמות, התייעצות משותפת עם עמיתות למקצוע.

12.1.2. מרחב לבטוח לשיתוף ברגשות, ועיבוד מקרים, ופתרון בעיות.

12.2. תמיכה בהתפתחותן המקצועית של המדריכות:

12.2.1. שיתוף בידע חדש, והטמעתו לתוך תהליכי ההדרכה.

12.2.2. ליווי בהקשר למשימות ההדרכה בתהליך הכניסה למסגרת ולאורך השנה.

13. מדריכות על הדרכה (מנחות סופרויז'ן) יצטרכו לעמוד בדרישות הבאות:

13.1. כל דרישות ההשכלה ממדריכה חינוכית, כמפורט בנספח ב' להלן.

13.2. לפחות 7 שנות ניסיון כמדריכה חינוכית במסגרות לידה עד שלוש, שלוותה בהדרכה מקצועית במהלך שנות עבודתה.

13.3. עדיפות לבעלת ניסיון, של לפחות שנה, בהדרכה על הדרכה ומחויבות לקבל הדרכה על ההנחיה ממדריכת סופרויז'ן וותיקה.

13.4. ידע מוכח בגופי הידע המרכזיים העומדים בבסיס העשייה החינוכית במסגרות לידה עד שלוש ועם כלים מתוקפים להערכת איכות מסגרות והאקלים הרגשי בהן ועם מודלים בתחום.

13.5. ידע, ניסיון ומיומנות בהנחיית קבוצות ובהדרכה רפלקטיבית.

נספח ב: המקרים בהם נדרשת המדריכה להשלמת השכלה¹

14. ניתן יהיה להעסיק מדריכה חינוכית ללא השלמות לימודים אם יש לה תואר שני ממוסד אקדמי מוכר, בפסיכולוגיה התפתחותית, בלימודי גיל הרך, במגמה המתמחה בייעוץ והדרכה, או בייעוץ חינוכי עם התמחות בגיל הרך.

15. ניתן יהיה להעסיק בעלות תואר שני בתחומים המפורטים בטבלה כמדריכות חינוכיות בכפוף להשלמת לימודים כמפורט בטבלה להלן. לימודי ההשלמה יתקיימו לאחר או במהלך לימודי התואר השני, ותעודה תינתן רק כאשר יש זכאות לתואר שני. לימודי ההשלמה יהיו במוסד אקדמי בעל התמחות בחינוך לגיל הרך, בהובלה של סגל אקדמי קבוע (בהתאם לדרישות ממוסדות המפעילים הכשרות למחנכות-מטפלות).

היקף ההשלמה	תכני ההשלמה	תואר שני
140 שעות לפחות	<p>הדרכה אישית וקבוצתית במסגרות לידה-שלוש:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. מיומנויות הדרכה: הגישה רפלקטיבית וגישה התיווך, כלי הערכת איכות חינוך-טיפול למיפוי צרכים במסגרת, שימוש בתוכנית ההתפתחותית בהדרכה, בניית תוכניות עבודה 2. תהליכים בינאישיים בהדרכה 3. התערבות במצבי לחץ ומשבר בגיל הרך 4. הנחיית קבוצות וצוותים חינוכיים במסגרות לידה-שלוש 5. תקשורת מותאמת עם הורים 	תחום הגיל הרך
80 שעות לפחות	<p>התפתחות הילד בגילי לידה-שלוש:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. מאפיינים התפתחותיים קוגניטיביים, שפתיים-תקשורתיים, רגשיים-חברתיים וסנסו-מוטוריים בגילי לידה-שלוש 2. הקשר בין התפתחות ולמידה בגילי לידה-שלוש 3. איתור עיכובים התפתחותיים <p>פדגוגיה וחינוך לגילי לידה-שלוש:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. DAP עקרונות פדגוגיים של עשייה תואמת התפתחות 2. משחק כתוכנית לימודים 3. טיפול כתוכנית לימודים: האכלה, החתלה והשכבה לישון 4. פעילויות מובנות וספונטניות: התנסות בחומרים, פעילות בחצר, התנסות עם ספרים, מוזיקה ותנועה 5. ארגון סביבה חינוכית 6. תפקיד המחנכת 7. יישום עקרונות פדגוגיים תואמי התפתחות בגישות חינוכיות שונות 	<ol style="list-style-type: none"> 1. עבודה סוציאלית 2. מקצועות הבריאות (מקצועות פרא-רפואיים)
80 שעות לפחות	<p>התפתחות הילד בגילי לידה-שלוש:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. מאפיינים התפתחותיים קוגניטיביים, שפתיים-תקשורתיים, רגשיים-חברתיים וסנסו-מוטוריים בגילי לידה-שלוש 2. הקשר בין התפתחות ולמידה בגילי לידה-שלוש 3. איתור עיכובים התפתחותיים <p>פדגוגיה וחינוך לגילי לידה-שלוש:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. DAP עקרונות פדגוגיים של עשייה תואמת התפתחות 2. משחק כתוכנית לימודים 3. טיפול כתוכנית לימודים: האכלה, החתלה והשכבה לישון 4. פעילויות מובנות וספונטניות: התנסות בחומרים, פעילות בחצר, התנסות עם ספרים, מוזיקה ותנועה 5. ארגון סביבה חינוכית 6. תפקיד המחנכת 7. יישום עקרונות פדגוגיים תואמי התפתחות בגישות חינוכיות שונות 	<ol style="list-style-type: none"> 1. חינוך מיוחד 2. ייעוץ חינוכי 3. חינוך 4. פסיכולוגיה חינוכית

¹ נספח זה מבוסס על עבודתו של צוות מתוכנית הריס, היחידה להכשרה והדרכה חינוכית, הפקולטה לחינוך באוניברסיטת בר אילן (ד"ר נעה לאור ורוית רוזנפלד-קרפט).

